

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ  
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΖ

S. FREUD

# ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΕΩΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΑΒΡΑΜ ΚΟΕΝ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ  
ΣΚΕΨΗ 34

ΕΚΔΟΣΕΙΣ  
ΓΚΟΒΟΣΤΗ

ΕΠ. Δ. της Κ.τ.Π  
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ γνώσις τῆς ἱστορίας τῆς ψυχανάλυσεως ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῶν ψυχαναλυτικῶν μελετῶν. Ὅπως οἰουδήποτε ἐπιστημονικοῦ ἢ φιλοσοφικοῦ θέματος ἡ μελέτη δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι πλήρης ἐφ' ὅσον δὲν συνοδεύεται ἀπὸ μίαν σχετικὴν ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν, οὕτω καὶ εἰς τὴν ψυχανάλυσιν ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἱστορικῆς περιγραφῆς τῆς κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ἐμφανίσεως καὶ ἐπικρατήσεως τῶν διαφόρων δοξασιῶν αὐτῆς, εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Ἀναλαβὼν πρὸ δεκαετίας, τὴν σύνταξιν τῆς ἱστορίας τῆς ψυχανάλυσεως, ὁ ἴδιος ὁ Φρόυντ ἄφισε νὰ ἐννοηθῇ πῶς ἡ σημασίαν ἀποδίδει εἰς αὐτήν. Ἠθέλησε νὰ τονίσῃ πρὸ παντὸς ὑπὸ ποίας ἀσθηρῶς ἐπιστημονικῆς συνθήκας ἀνεπτύχθησαν αἱ πρῶται τοῦ ἀντιλήψεις καὶ πῶς αἱ εὐνόητοι ἀρχικαὶ ἐπιφυλάξεις τοῦ ὑπεχώρησαν ἐν τέλει πρὸ τῆς καταπειστικῆς δυνάμεως τῶν πειραμάτων.

Ὁ πειραματισμὸς ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ ἐπιπέδου, εἰς ἕνα ἐπίπεδον δηλαδὴ εἰς τὸ ὅποιον τὰ πρὸς ἐπεξεργασίαν ὕλικά εἶναι ἀστάθμητα καὶ ἀσταθῆ, εἶναι προφανῶς δυσκολώτατος. Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ὅμως, πρὸ παντὸς εἰς τὰς ψυχικὰς ἀσθενείας, τὰ συμπτώματα τῆς ψυχικῆς διαταραχῆς ἐμφανίζονται μὲ κάποιαν ρυθμικότητα καὶ ὁμοιοτυπίαν, βοηθοῦντα τὸν ἐπιστήμονα νὰ καθιερώσῃ ὠρισμένους κανόνας καὶ νὰ κατατάξῃ τὰς περιπτώσεις εἰς κατηγορίας.

Τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ Φρόυντ ἀντελήφθη ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς «ἐρωτικῆς μεταβίβασεως» τοῦ νευρωτικοῦ πρὸς τὸν θεραπεύοντα ἰατρόν, ἔχει γενικὸν χαρακτήρα δι' ὅλας τὰς νευρώσεις καὶ δι' ὅλους τοὺς νευρωτικούς, ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔθεσε καὶ τὸν ἀκρογωνιαίον λίθον τῆς ψυχανάλυσεως. Εἰς μίαν ὠρισμένην στιγμὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ψυχαναλυτικῆς θεραπείας ὁ ἀσθενὴς αἰσθάνεται ἀκατίσχετον ῥοπήν νὰ κατα-

στήση τὸν ἱατρὸν ἀντικείμενον τοῦ ἐρωτός του. Τί σημαίνει τοῦτο; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημά μας εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ ψυχαναλυτικὴ ἐπιστήμη.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ φαινομένου τῆς μεταβιβάσεως ὠδήγησε εἰς τὴν διαπίστωσιν τοῦ «ἀσυνειδήτου», τῆς «ἀπωθήσεως», τοῦ «οἰδιποδείου συμπλέγματος», καὶ τῆς «λίμπντο». Πῶς καὶ κατὰ ποίαν χρονολογικὴν σειράν; Αὐτὰ ἐκθέτονται εἰς τὸ ἔργον τοῦτο. Βεβαίως ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ ἀνασκόπησις εἶναι περιληπτικωτάτη, δὲν δύναται δὲ ὁ ἀναγνώστης νὰ εὑρῇ ἐνταῦθα εὐρυτάτην καὶ ἐξαντλητικὴν ἐκθεσιν τῶν θεμάτων, τὰ ὅποια εἶναι πολυάριθμα καὶ περίπλοκα, ἀφορῶντα ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις, «ὕγιεις» καὶ νοσηράς, τοῦ σημερινοῦ μας πολιτισμοῦ. Ἡ χρησιμότης τῆς εἶναι ἀναντίρρητος δι' ὅσους θέλουν νὰ ἀποκτήσουν θεωρητικὴν ψυχαναλυτικὴν μόρφωσιν.

Μοῦ φαίνεται ὠφέλιμον νὰ ἐπισύρω τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἰδιαίτερος ἐπὶ τοῦ μέρους ἐκείνου τοῦ ἔργου τούτου, ὅπου ὁ Φρόϋντ πραγματεύεται τὰς διαφορὰς του μετὰ τὸν Ἄντλερ καὶ τὸν Ἰούγγ. Οἱ δύο τελευταῖοι ἐξ ἀρχῆς συνοδοιπόροι τοῦ Φρόϋντ, ἀποσπάσθησαν κατόπιν, ἰδρύσαντες ὁ μὲν τὴν λεγομένην σχολὴν τῆς «Individual-psychologie», ὁ δὲ τὴν ἑλβετικὴν σχολὴν τῆς ψυχανάλυσεως, διακριθεῖσαν ἐκ τῶν ὑστέρων διὰ τοῦ μυστικοπαθοῦς χαρακτῆρος τῶν δοξασίων τῆς. Τοῦ Ἄντλερ ἡ σχολὴ ἀποδίδει κατὰ τὸν αἰτιολογικὸν προσδιορισμὸν τῶν ψυχικῶν φαινομένων, περισσότερον βᾶρος εἰς τὴν ψυχοπλαστικὴν δύναμιν τῆς ἐγωϊστικῆς ὁρμῆς ἐπικρατήσεως καὶ διακρίσεως (τῆς λίμπντο θεωρουμένης ὡς δευτερευούσης σημασίας) παρ' ὅσον ἐποδίδει ὁ Φρόϋντ εἰς τὴν λίμπντο, ὡς τὸν κυριώτερον παράγοντα τῆς ψυχοσυνθέσεως, τοῦ ἀτομικοῦ Ἐγὼ θεωρουμένου ὡς ὑπηρετοῦ τῆς λίμπντο. Ἡ σχολὴ τοῦ Ἰούγγ ἐναυάγησε κυριολεκτικῶς, μετατραπεῖσα εἰς μίαν ἠθικολογικὴν δοξασίαν.

Ἡ ἑλληνικὴ ψυχαναλυτικὴ φιλολογία, ἡ ὅποια εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος, ἀγνοεῖ δυστυχῶς καὶ τοὺς δύο εἰρημένους ἐπιστήμονας, διὰ τοῦτο δὲ ἔδει νὰ μνημονευθοῦν ἄλλως εἰδικῶς ἐνταῦθα, λόγῳ τῆς σπουδαιότητος συμβολῆς των εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ψυχαναλυτικῆς ἐπιστήμης.

## ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΕΩΣ

Τὸ παρὸν ἔργον ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην μίαν ὁπωσδήποτε λεπτομερῆ εἰκόνα τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἡ ψυχαναλυτικὴ διδασκαλία. Τὸ ὅτι παρουσιάζει κάποιον ὑποκειμενικὸν (προσωπικὸν) χαρακτήρα, ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ ἐκπλήξῃ κανένα, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον διεδραμάτισα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ψυχαναλυτικῆς κινήσεως. Αὕτη ὑπῆρξε δημιουργία μου. Ἐπὶ δεκαετίαν ὁλόκληρον, ἤμην ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη μὲ αὐτήν, καὶ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐδοκίμασα μόνος τὴν ἀμείλικτον κριτικὴν, δι' ἧς οἱ σύγχρονοί μου ἐξεδήλουν τὴν δυσφορίαν των κατὰ τῆς ψυχανάλυσεως καὶ τὰς ἐχθρικὰς των ἀποδοκίμασις. Καὶ φρονῶ ὅτι δύναμαι νὰ διΐσχυρισθῶ ἀκόμη σήμερον, ὅπου δὲν εἶμαι ὁ μόνος ψυχαναλυτής, ὅτι, οὐδεὶς εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίσῃ καλύτερον τί ἐστὶ ψυχανάλυσις, κατὰ τί διαφέρει ἀπὸ τὰς ἄλλας μεθόδους ἐξερευνήσεως τῆς ψυχικῆς ζωῆς, τί προσδιορίζει ἀκριβῶς ὁ ὅρος οὗτος ἢ τί θὰ ἠδύνατο νὰ προσδιορισθῆ καλύτερον δι' ἄλλου ἴσου.

Ὅταν, τὸ 1904, μοι ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ὁμιλήσω διὰ πρώτην φορὰν δημοσίᾳ περὶ τῆς ψυχανάλυσεως ἀπὸ τὸ βῆμα μιᾶς ἑδρας ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου, ἔχων πλήρη συναίσθησιν τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἡ πρώτη αὐτὴ δημοσίᾳ ἐμφάνισις διὰ τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοὺς ὁποῖους ἐπεδίωκον, εἶχον δηλώσει τότε ὅτι, δὲν ἤμην ἐγὼ ὁ ἐπινοήσας τὴν ψυχανάλυσιν καὶ ὅτι ἡ τιμὴ αὕτη ἔλαχεν εἰς τὸν Ἰωσήφ Μπρόνερ,

καθ' ἦν στιγμὴν ἐγώ, ὢν ἀκόμη φοιτητῆς, προπαρεσκευαζόμεν ἡν διὰ τὰς ἐξετάσεις (1880—1882). Ἐκτοτε ὅμως ὠρισμένοι καλοὶ φίλοι μου μοῦ ἔκαναν τὴν παρατήρησιν ὅτι, ἐν προκειμένῳ, εἶχον προχωρήσει πέραν τοῦ δέοντος εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης μου, ὅτι θὰ ἔπρεπε μᾶλλον, ὅπως καὶ κατὰ διαφόρους προηγουμένας εὐκαιρίας, νὰ τονίσω ὅτι ἡ «καθαριστικὴ μέθοδος» θεραπείας τοῦ Μπρόυερ ἀπειλεί τὴν εἰσαγωγικὴν φάσιν τῆς ψυχαναλύσεως, καὶ ὅτι, τέλος, ἡ τελευταία αὕτη ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τὴν ἡμέραν καθ' ἦν, ἐγκαταλείπων τὴν ὑπνωτικὴν τεχνικὴν, εἶχον υἱοθετήσῃ τὴν μέθοδον τοῦ ἐλευθέρου συνδυασμοῦ ἰδεῶν ἐν τῇ θεραπείᾳ τῆς ὑστερίας καὶ τῆς νευρώσεως. Κατὰ βάθος, εἶναι σχεδὸν ἀδιάρρορον ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχαναλύσεως ἀνάγεται εἰς τὴν καθαριστικὴν μέθοδον ἢ εἰς τὴν τροποποίησιν τὴν ὁποίαν ἐπέφερα εἰς αὐτήν. Ἀναφέρω ἐνταῦθα τὸ ἱστορικὸν τοῦτο περιστατικὸν μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ ὠρισμένοι ἀντίπαλοι τῆς ψυχαναλύσεως δρᾶττονται πάσης εὐκαιρίας διὰ νὰ διακηρύξουν ὅτι εἰς τὸν Μπρόυερ καὶ οὐχὶ εἰς ἐμὲ ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς δημιουργίας τῆς θεραπευτικῆς αὐτῆς τέχνης. Ὅφειλω ἐν τούτοις νὰ προσθέσω ὅτι τὴν πρωτεριότητα τοῦ Μπρόυερ ὑποστηρίζουν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν κάποιαν ἀξίαν εἰς τὴν ψυχανάλυσιν, ἐνῶ οἱ καταπολεμοῦντες αὐτήν ὡς ἀναξίαν προσοχῆς, δὲν διστάζουν νὰ μοῦ καταλογίσουν ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην τῆς δημιουργίας τῆς. Ἡ σημαντικὴ συνεισφορὰ τοῦ Μπρόυερ εἰς τὴν γένεσιν τῆς ψυχαναλύσεως δὲν ἐπέσυρεν ἐπ' αὐτοῦ, καθ' ἃ γνωρίζω, οὔτε ἐλάχιστον μέρος τῶν ὕβρεων καὶ μομφῶν τῶν ὁποίων ὑπῆρξα ἀντικείμενον. Καὶ ἐπειδὴ διεπίστωσα ἤδη ἀπὸ μακροῦ ὅτι ἡ ψυχανάλυσις ἔχει τὸ προσὸν νὰ ὠθῆ ἀκατασχέτως τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀντίφασιν καὶ νὰ τοὺς κάμνη ἔξω φρενῶν, κατέληξα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐπὶ τέλους, δὲν ἦτο καὶ ἀδύνατον νὰ ὑπῆρξα ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς πάντος ὅ,τι χαρακτηρίζει καὶ διακρίνει αὐτήν. Καὶ προσθέτω εὐχαρίστως ὅτι οὐδέποτε ὁ Μπρόυερ ἀπεπειράθη νὰ ἀποτιμήσῃ τὸν

ρόλον τὸν ὁποῖον ἔπαιξα εἰς τὴν διαμύρφωσιν τῆς τόσον ἐπικρινομένης ψυχανάλυσεως οὔτε παρέσχε τὴν παραμικροτέραν ὑποστήριξιν εἰς τοὺς ἀντιπάλους μου.

### Η ΚΑΘΑΡΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΟΥ ΜΠΡΟΪΕΡ

Ἡ οὐσία τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Μπρόιερ ἔχει περιγραφῆ καὶ ἐκτεθῆ ἐπανειλημμένως, ὥστε παρέλκει, νομίζω, νὰ ἐπανέλθω ἐπ' αὐτῆς ἐνταῦθα. Θὰ ὑπενθυμίσω μόνον ὅτι βασίζεται ἐπὶ τοῦ κεφαλαϊώδους ἀξιώματος κατὰ τὸ ὁποῖον, τὰ συμπτώματα τῶν ὑστερικών ἀνάγονται εἰς ὄρισμένα ἐπεισόδια τῆς ζωῆς των (ψυχικὰ τραύματα), τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ ἄπαξ τοὺς ἐτάραξαν, περιέπεσαν εἰς λήθην, καὶ ὅτι, μὲ τὴν βασικὴν διαπίστωσιν ταύτην συνδέεται ἡ καθαρτικὴ θεραπεία, ἣτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ὀδηγηθῆ ὁ ἀσθενής, διὰ τῆς ὑπνώσεως, νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν μνήμην του τὰ ἐν λόγῳ ἐπεισόδια, προκαλουμένης τοιουτοτρόπως τῆς ἀναπαραστιάσεώς των (κάθαρσις). Ἐκ τούτων ὁ Μπρόιερ ἔκρινε δυνατόν νὰ ἐξαγάγῃ τὸ θεωρητικὸν συμπέρασμα κατὰ τὸ ὁποῖον τὰ ἐν λόγῳ συμπτώματα προέρχονται ἀπὸ μίαν ἀνώμαλον χρῆσιν (μεταστροφὴν) ὀρισμένων ἐρεθισμάτων ἅτινα ἔμειναν ἀνικανοποίητα κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ἐμφανίσεώς των. Ὅσαίκις ὁ Μπρόιερ θίγει εἰς τὸ θεωρητικὸν του σύγγραμμα «Μελέται περὶ τῆς ὑστερίας», τὸ θέμα τῆς μεταστροφῆς, δὲν παραλείπει νὰ ἀ. ἀφέρῃ τὸ ὄνομά μου ἐντὸς παρενθέσεων, ὡσάν ἡ πρώτη αὕτη δοκιμὴ θεωρητικῆς δικαιολογήσεως, ἦτο πνευματικὴ μου ἰδιοκτησία. Μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ἰδιοκτησία αὕτη ἀφορᾷ μόνον τὴν λέξιν «Μεταστροφή», ἐνῶ ἡ ἐννοία τοῦ πράγματος μᾶς ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν καὶ τῶν δυὸ μας συγχρόνως, ἀκοιταθεῖσα οὐτὼ κοινὴν ἰδιοκτησίαν.

Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν ὅτι μετὰ τὸ πρῶτόν του πείραμα, ὁ Μπρόιερ εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν καθαρτικὴν θεραπείαν, ἐπιστρέψας εἰς αὐτὴν μόνον μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν, ὅταν ἐπανερχόμενος ἐκ Παρισίων ὅπου εἶχε

παρακολουθήσει τὰς παραδόσεις τοῦ Σαρκώ, ἐνόμισα καθήκον μου νὰ τὸν συμβουλευσω νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ. Ἡσχολεῖτο τότε μὲ τὴν ἐσωτερικὴν ἰατρικὴν καὶ ἦτο ἀπορροφημένος ἀπὸ τὴν πολυπληθῆ πελατεῖαν του. Ἐγὼ δέ, ὅστις εἶχον γίνοι ἰατρὸς παρὰ τὴν θέλησίν μου, εἶχον τότε ἓνα σοβαρώτατον λόγον νὰ ζητῶ εὐκαιρίας ὅπως παράσχω τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς τοὺς προσβεβλημένους ἀπὸ νευρικὰς παθήσεις ἀσθενεῖς, ἢ, τοῦλάχιστον, νὰ ἐμβαθύνω ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον εἰς τὴν φύσιν τῶν νοσηρῶν των καταστάσεων. Δὲν ἐβράδυνα ὁμως νὰ διαπιστώσω τὴν πλήρη ἀδυναμίαν μου καὶ τὴν ἀπόγνωσίν μου συγχρόνως πρὸ τῶν ἀπαγοητεύσεων τὰς ὁποίας μοῦ ἐπροξένησε ἡ Ἡλεκτροθεραπεία τοῦ Β. Ἐρμπ, τοῦ τόσο πλουσίου εἰς συμβουλὰς καὶ ὑποδείξεις. Ἐὰν ἡ γνώμη τοῦ Μοέβιους, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἐπιτυχίαι τῆς ἠλεκτρικῆς θεραπείας πρέπει νὰ ἀποδίδωνται εἰς τὴν ὑποβολήν, δὲν παρουσιάσθη τότε εἰς τὴν σκέψιν μου, τοῦτο ὀφείλετο εἰς ἓνα ἀπλούστατον λόγον: μὲ τὴν ἐν λόγῳ θεραπείαν ἐγὼ δὲν ἐσημείωσα καμμίαν ἐπιτυχίαν. Ἡ θεραπεία διὰ τῆς ὑποβολῆς ἐν καταστάσει ὑπνώσεως, θεραπεία περὶ τῆς ὁποίας ὠρισμένα πειράματα γενόμενα καὶ παρόντος ἐμοῦ παρὰ τοῖς ἰατροῖς Λιμπόλτ καὶ Μπερνχάλμ, μοῦ εἶχον προμηθεύσει καταπληκτικὰς ἀποδείξεις, μοῦ ἐφάνη πρὸς στιγμὴν, ὡς ἐπαρκῆς συμψηφισμὸς διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἠλεκτροθεραπείας. Ἀλλὰ ἡ ἐξερεύνησις διαρκούσης τῆς ὑπνώσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἐμυήθην ὑπὸ τοῦ Μπρόυερ, ἐπέπρωτο νὰ ἐξασκήσῃ ἐπ' ἐμοῦ, ὡς ἐκ τοῦ αὐτοματισμοῦ τῆς ἐνεργείας της καὶ ὡς ἐκ τῆς ἱκανοποιήσεως ποὺ προσέφερεν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν μου περιέργειαν, ἔλλξιν ἀπείρως μεγαλυτέραν ἢ ἡ ὑποβλητικὴ ἀπαγόρευσις, μονότονος καὶ βιαία, ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν καθ' ἑαυτοῦ ἐξερεύνησιν.

#### Ἡ ἈΝΑΔΡΟΜΗ Εἰς τὸ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Γνωρίζομεν σήμερον, καὶ εἶναι τοῦτο μία ἐκ τῶν νεωτέρων ἀποκτημάτων τῆς ψυχαναλύσεως, ὅτι, διαρκούσης

τῆς ἀναλυτικῆς θεραπείας ὀφείλομεν νὰ προτάξωμεν παντὸς ἑτέρου τὴν παροῦσαν ψυχικὴν ρῆξιν τοῦ ἀσθενοῦς καὶ τὴν γενεσιουργὸν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐκάμνομεν, ὁ Μπρόυερ καὶ ἐγώ, εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐφαρμογῆς τῆς καθαρτικῆς μεθόδου. Ἐπεσύραμεν ἀπ' εὐθείας τὴν προσοχὴν τοῦ ἀσθενοῦς ἐπὶ τοῦ προκαλέσαντος τὸ ψυχικὸν τραῦμα ἐπεισοδίου κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου εἶχε γεννηθεῖ τὸ σύμπτωμα, ἐξητοῦνεν νὰ ἀνακαλύψωμεν εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τὴν ψυχικὴν ρῆξιν καὶ νὰ φέρωμεν εἰς φῶς τὸ ἀπολεσθὲν συγαισθημα. Τοιοῦτοτρόπως κατωρθώσαμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν τὸν ψυχικὸν μηχανισμόν τῶν νευρώσεων, τὸν ὁποῖον καὶ ὠνομάσαμεν ἀργότερον «ἀναδρομὴν». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι, οἱ ἐλεύθεροι συνδυασμοὶ παραστάσεων τοῦ ἀσθενοῦς ἀνέτρεχον, ἀναχωροῦντες ἀπὸ τὴν σκηρὴν τῆς ὁποίας ἐπεδιώκετο ἡ ἀναπαράστασις, εἰς προγενέστερα ψυχικὰ γεγονότα, καὶ ὁ ἀναλυτὴς ὑπεχρεοῦτο οὕτως διὰ νὰ διορθώσῃ τὸ παρὸν, νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ παρελθόν. Ἡ ἐν λόγῳ ἀναδρομὴ μᾶς ὠδήγησε ὅλοεν περισσότερον πρὸς τὰ ὀπίσω, γενικῶς μάλιστα, ὡς μᾶς ἐφάνη κατὰ τὴν ἀρχὴν, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἐφηβείας. Ἄλλ' ὅμως ὠρισμέναι ἀποτυχίαι καὶ μερικὰ κενά, ἠνάγκασαν τὴν ἀνάλυσιν νὰ προχωρήσῃ ἀκόμη βαθύτερον εἰς τὴν ἀναδρομὴν τῆς εἰς τὸ παρελθόν τοῦ ἀσθενοῦς, δηλαδὴ καὶ μέχρι τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἡ ὁποία εἶχε μείνει ἕως τότε ἀπρόσιτος εἰς πᾶσαν ἐξερεύνησιν. Ὁ ἀναδρομικὸς οὗτος προσανατολισμὸς δὲν ἐβράδυνε νὰ γίνῃ ἓνα τῶν χαρακτηριστικῶν σημείων τῆς ψυχανάλυσεως.

Διεπιστάθη ὅτι ἡ ἀνάλυσις δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ διευκρινίσῃ τὸ παρὸν ἂν δὲν τὸ ἀνήγαγεν εἰς ἓνα παρελθόν πού; χωρὶς νὰ εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ παθογόνον, προσέδιδεν οὐχ' ἦτον εἰς τὸ μεταγενέστερον γεγονὸς τὴν παθογενῆ του σφραγίδα. Ἄλλὰ ὁ πειρασμὸς πού παρασύρει τὸν ἀναλυτὴν νὰ σταματᾷ εἰς τὴν παροῦσαν γνωστὴν συγκεκριμένην αἰτίαν ἦτο τόσοσὺν κατἄσχετος ὥστε, ἐπὶ πολλὰ ἔτη, δὲν ἠδυνήθην παρὰ νὰ ὑποκύψω



εις αὐτόν. Τὸ 1899, διαρκούσης τῆς θεραπείας τῆς γνωστικῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ντόρα»(1) ἀσθενοῦς, ἐγνώριζον τὴν σκηνην ἢ ὁποία εἶχε προκαλέσει τὴν ἐκδήλωσιν τῆς παρούσης ἀσθενείας. Πλειστάκις προσεπάθησα νὰ καταστήσω προσιτὴν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τὸ ψυχικὸν τοῦτο γεγονός, δὲν κατώρθωσα ὁμως, παρ' ὅλας τὰς ἀπ' εὐθείας διαταγὰς μου πρὸς τὴν ἀσθενῆ, τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν αὐτὴν σύντομον καὶ πλήρη κενῶν περιγραφῶν ἀπάντησιν. Μόλις κατόπιν μιᾶς μακρᾶς λοξοδρομήσεως, ἢ ὁποία μᾶς εἶχε ὀδηγήσει καὶ πέραν τῆς νηπιακῆς ἡλικίας τῆς ἀσθενοῦς, εὐρέθημεν πρὸ ἐνὸς ὄνειρου, ἢ ἐρμηνεία τοῦ ὁποίου ἐπανεφάρθεν εἰς τὴν μνήμην λησμονηθείσας λεπτομερείας τῆς σκηνῆς, τοῦθ' ὅπερ κατέστησε δυνατὴν καὶ τὴν κατανόησιν καὶ τὴν λύσιν τῆς παρούσης ρήξεως.

Τὸ μοναδικὸν τοῦτο παράδειγμα ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ εἰς ποῖα σφάλματα θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ περιπέσωμεν ἀκολουθοῦντες τὴν συμβουλὴν τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω καὶ πόσον θὰ ὀπισθοχώρῃ ἢ ἐπιστήμῃ ἐξ ὑπατιότητός μας ἐὰν παρημελεῖτο ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὴν ἀναλυτικὴν τεχνικὴν.

#### ΔΙΑΦΩΝΙΑ ΦΡΟΥΝΤῆ ΚΑΙ ΜΠΡΟΥΎΕΡ

Ἡ πρώτη διχογνώμια μεταξὺ Μπρόυεϋερ καὶ ἐμοῦ ἐξεδηλώθη γύρω ἀπὸ ἓνα ζήτημα σχετικὸν μὲ τὸν ἐνδότερον ψυχικὸν μηχανισμόν τῆς ὑστερίας. Ὁ Μπρόυεϋερ δὲν ἀπέκρυπτε τὰς προτιμήσεις του διὰ μίαν θεωρίαν καθαρῶς φυσιολογικὴν, οὕτως εἶπειν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ψυχικὴ ἐξάρθρωσις τοῦ ὑστερικοῦ θὰ προήρχετο ἀπὸ ἑλλειψιν συγκοινωνίας μεταξὺ ὀρισμένων ψυχικῶν καταστάσεων (ἢ, ὅπως ἐλέγομεν τότε, μεταξὺ «ὀρισμένων καταστάσεων τῆς συνειδήσεως»).

Τοιοιουτρόπως διετύπωσε τὴν ὑπόθεσιν περὶ τῶν «ὑπνοῖδῶν καταστάσεων», τὰ προϊόντα τῶν ὁποίων ἐνσκήπτογτα εἰς τὴν «ἐν ἐγρηγόρσει συνείδησιν» συμπλε-

(1) Βλ. «Εἰσαγωγή εἰς τὴν ψυχανάλυσιν».

ριφέρονται ἐν αὐτῇ ὡς παρειακτὰ σώματα. Λόγω τοῦ ἐπιστημονικοῦ μου σκεπτικισμοῦ, ὑποπτευόμενος μήπως πρόκειται περὶ τάσεων καὶ ροπῶν παρεμφερῶν τῶν τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἐθεώρουν αὐτὴν ταύτην τὴν ψυχικὴν διάλυσιν τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς λειτουργίας ψυχικῆς ἐκκαθαρίσεως, τὴν ὁποίαν εἶχον ὀνομάσει τότε λειτουργίαν «ἀμύνης» ἢ «ἀπωθήσεως». Ἐδοκίμασα μὲν νὰ ἀρίσσω τοὺς δύο μηχανισμοὺς συνυπάρχοντας τὸν ἓνα πλησίον τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ πείρα μου ἀπεκάλυπτε πάντοτε τὸ ἴδιον πρᾶγμα, δὲν ἐβράδυνα νὰ ἀντιτάξω τὴν θεωρίαν μου περὶ ἀμύνης εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Μπρόυερ περὶ ὑπνοϊδῶν καταστάσεων.

#### Ἡ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΝΤΟΡΑ

Εἶμαι ἐν τούτοις βέβαιος ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀντίθεσις αὐδόλως συνετέλεσεν εἰς τὸν χωρισμὸν ποὺ ἐμελλε νὰ λάβῃ χώραν ὀλίγον ἀργότερον μεταξὺ μας. Ὁ χωρισμὸς οὗτος προεκλήθη ἀπὸ λόγους βαθυτέρους, ἐπῆλθε ὅμως κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε δὲν τὸν ἀντελήφθην εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ δὲν τὸν ἐνόησα παρὰ πολὺ βραδύτερον ἐπὶ τῇ βίσει ἀσφαλῶν τεκμηρίων. Περὶ τῆς πολυκρότου πρώτης του περιπτώσεως (Ντόρα) ὁ Μπρόυερ ἔλεγεν ὅτι τὸ φυλετικὸν στοιχεῖον παρουσιάζει παρὰ τῇ ἀσθενεὶ βαθμὸν ἀναπτύξεως καταπληκτικῶς ἀνεπαρκῆ μὴ συντελέσαντα ποτὲ καθ' ὄλιονδῆποτε τρόπον εἰς τὴν τόσον ἀξιοσημειώτον ποικιλίαν τῆς εἰκόνης τῆς ἀσθενείας της. Μοῦ ἔκαμνε πάντοτε ἐντύπωσιν τὸ γεγονός ὅτι οἱ κριτικοὶ δὲν ἐσκέφθησαν ποτὲ νὰ ἀτιτάσσουν, συχνότερον ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἔκαμναν, τὸν ἐν λόγῳ ἰσχυρισμὸν τοῦ Μπρόυερ εἰς τὴν ἰδικὴν μου ἀντίληψιν περὶ τῆς σεξουαλικῆς αἰτιολογίας τῶν νευρώσεων, καὶ ἀγνοῶ ἀκόμη σήμερον κατὰ πόσον ἡ παράλειψις των αὐτῆ τοῖς ὑπηγορεύθη ἀπὸ μεταφορασύννην ἢ ἐὰν ἐξηγεῖται ἀπὸ ἀπροσεξίαν. Ἀναγνώσκοντες ἐκ νέου τὴν παρατήρησιν τοῦ Μπρόυερ εἰς τὸ φῶς τῆς ἀποκτηθείσης κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι χρόνια πείρας,

εὐρίσκομεν ὅτι ὁλος αὐτός ὁ συμβολισμὸς ὁ ὁποῖος ἐκφράζεται δι' ὄψεων, διὰ προσβολῶν καταληψίας, διὰ παραλυσίας τοῦ βραχίονος, εἶναι ὑπεράγαν διαφανῆς, καὶ ὅτι, συνυπολογίζοντες εἰς τὴν ὅλην κατάστασιν τὴν κλίνην ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκειτο ὁ ἀσθενὴς πατὴρ τῆς ἀσθενοῦς, ἐπιτυγχάνομεν τοιαύτην ἐρμηνείαν τῶν συμπτωμάτων ὥστε δὲν χωρεῖ καμμία ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τῶν. Καὶ τοιουτοτρόπως καθίσταται δυνατόν νὰ σχηματίσωμεν περὶ τοῦ σεξουαλικοῦ στοιχείου εἰς τὴν ψυχικὴν ζωὴν τῆς νεαρᾶς κόρης μίαν ἰδέαν ἐντελῶς διαφορετικὴν ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ θεραπεύσαντος ἰατροῦ. Ὁ Μπρόϋερ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀσθενοῦς του, μίαν πολὺ ἐποικοδομητικὴν «ἐκθέσιν», εἰς τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἀκριβῶς τὸ πρωτότυπον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὀνομάζομεν «μεταβίβασιν». Ἐχω ἰσχυροὺς λόγους νὰ πιστεύω ὅτι, ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν ἐξαφάνισιν ὅλων τῶν συμπτωμάτων, ὁ Μπρόϋερ εὐρέθη ἀποτόμως πρὸ νέων τεκμηρίων μαρτυρούντων ὑπὲρ τῆς σεξουαλικῆς αἰτιολογίας τῆς ἐν λόγῳ μεταβίβασεως, ὅτι, ὅμως, ὁ γενικὸς χαρακτήρ τοῦ ἀπροσδοκῆτου τούτου φαινομένου διέφυγε τὴν προσοχὴν του, ἐσταμάτησεν αὐτόθι ὡς πρὸ μιᾶς ἀντιξοῦ περιπετειᾶς. Δὲν μοῦ ἔκαμε καμμίαν ἀμείνον ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀλλὰ, μοῦ παρέσχεν ἐπανειλημμένως ἐνδείξεις ἐπαρκεῖς πρὸς δικαιολογίαν τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς. Καὶ διὰν παρεδέχθην ὀριστικῶς τὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ πρωτεύοντος ρόλου τῆς σεξουαλικότητος εἰς τὴν αἰτίαν τῶν νευρώσεων, ἀπὸ μέρους του ἀκριβῶς προέκυψαν αἱ πρῶται ἀντιδράσεις δυσθυμίας καὶ ἀποδοκιμασίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐσυνήθισα κατόπιν, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν, περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος, οὐδὲ κἂν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὅτι αἱ ἀντιδράσεις αὗται θὰ μὲ κατεδίωκον ὅλην τὴν ζωὴν μου ὡς ἐν ἀδυσώπητον περρωμένον.

Ε.Υ.Δ. τῆς Κ. Π.  
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2000

Η ΕΡΩΤΙΚΗ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΝΕΥΡΩΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΑΤΡΟΝ

Τὸ γεγονός ὅτι ἡ σεξουαλικὴ μεταβίβασις ἐμφανίζεται ὅτε μὲν χονδροειδέστατα, ὅτε δὲ τρυφερῶς ἢ ἐχθρικῶς, κατὰ τὴν θεραπείαν τῆς νευρώσεως, οἷα σδήποτε φύσεως καὶ ἂν εἶναι αὕτη, χωρὶς νὰ ἐπιθυμηθῇ ἢ νὰ προκληθῇ ἀπὸ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο τῶν δύο μερῶν (ἀσθενοῦς καὶ ἰατροῦ), μοῦ ἐφάνη πάντοτε ὡς ἀναμφισβήτητος ἀπόδειξις τῆς σεξουαλικῆς προελεύσεως τῶν παρορμητικῶν δυνάμεων τῆς νευρώσεως. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν ἔτυχεν εἰσέτι ὅλης τῆς προσηκούσης εἰς αὐτὸ προσοχῆς, οὔτε ἀντιμετώπισθη μὲ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην σοβαρότητα, τῆς ὁποίας ἔτυχον, διότι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, σήμερον θὰ εἶχον καύσει πλέον διίστάμεναι αἱ περὶ τοῦ θέματος τούτου γνώμαι. Ἐγὼ ὅμως τὸ ἐθεώρησα πάντοτε ἀποφασιστικόν, τόσον, καὶ συχνάκις περισσότερον, ἀποφασιστικόν, ὅσον καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτευχθέντα δεδομένα τῆς ἀναλύσεως.

Ἡ πεποίθησις ὅτι, ἠγωνιζόμενη διὰ μίαν νέαν καὶ πρωτότυπον ἰδέαν μὲ παρηγόρησε διὰ τὴν ἀποθαρρυντικὴν ὑποδοχὴν, τῆς ὁποίας ἔτυχον, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸν στενὸν κύκλον τῶν φίλων μου, εἰς τὴν ἀντίληψίν μου περὶ τῆς σεξουαλιστικῆς αἰτιάσεως τῶν νευρώσεων, καὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν εὐρέθην ἐξωστρακισμένος ἀπὸ τὸν ἐπισημονικὸν κόσμον. Τὴν ἱκανοποίησίν μου ὅμως ταύτην ἤλθον καὶ ἐτάραξαν μίαν ἡμέραν ὠρισμένα ἀναμνήσεις, παρ' ὅλον ὅτι αὐταὶ μοῦ ἀπεκάλυπτον συγχρόνως ὠρισμένας ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον συντελεῖται ἡ δημιουργικὴ μας ἐνέργεια καὶ περὶ τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως.

Ἡ ἰδέα τῆς ὁποίας τὴν υπεράσπισιν εἶχον ἀναλάβει δὲν ἦτο ἀποκλεστικῶς ἰδική μου. Τὴν ὄφειλον εἰς τρία πρόσωπα, τῶν ὁποίων αἱ γνώμαι ἠξίουν βαθύν σεβασμόν, ἐκ μέρους μου, ἦτοι εἰς τὸν ἴδιον τὸν Μπρόνερ, εἰς τὸν

Σαρκῶ καὶ εἰς τὸν καθηγητὴν τῆς γυναικολογίας τοῦ Πανεπιστημίου μας Χρομπάκ, ἓνα ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων Βιενναίων ἰατρῶν. Οἱ τρεῖς μνημονευθέντες ἐπιστήμονες μοῦ εἶχον μεταβίβασαι μίαν ἀντίληψιν, τὴν ὁποίαν εἰς τὴν πραγματικότητα δὲν εἶχον οἱ ἴδιοι. Οἱ δύο ἐξ αὐτῶν ἠρνοῦντο τὴν ἐν λόγῳ μεταβίβασιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρίτον, ἀσφαλῶς καὶ αὐτὸς θὰ ἠρνεῖτο, ἐὰν εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν ἴδω ἐκ νέου. Ἀλλὰ αἱ μεταβίβασεις αὐταί, ταῦτοσήμεως γενόμεναι καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς καὶ τὰς ὁποίας εἶχον ἀφομοιώσει χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω, διατηρήθησαν ἐν καταστάσει ληθαργίας ἐν τῷ ἑαυτῷ μου ἐπὶ πολλὰ χρόνια, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀπεκαλύφθησαν ὡς γενικὴ ἀντίληψις, ἀνήκουσα ἀποκλειστικῶς εἰς ἐμέ.

Ἡ ἐκ μέρους τοῦ Μπρόυερ ἔμπνευσις μοῦ ἐδόθη ὑπὸ τὰς ἑξῆς περιστάσεις.

Μίαν ἡμέραν πρὸ ἑνας νεαρὸς ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων, τὸν συνῶδευεν εἰς περίπατον ἀνά τὴν πόλιν, ἐχαιρετίσθη ἀπὸ ἑνα κύριον ὅστις ἐζήτησεν ἐπιμόνως νὰ τοῦ εἴπη κάτι. Ἐμείνα ὀλίγα βήματα ὀπισθεν, ὅτε δὲ ὁ Μπρόυερ μετὰ τὴν συνομιλίαν ἐπέστρεψε πρὸς ἐμέ, μοῦ εἶπε, μὲ τὸ φιλικὸν καὶ διδακτικὸν του ὕφος, ὅτι ὁ ξένος ἦτο ὁ σύζυγος κυρίας τὴν ὁποίαν ἐθεράπευσε καὶ τὸν εἶχε σταματήσει διὰ νὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τῆς πορείας τῆς ἀσθενείας της.

Ἡ κυρία, προσέθεσεν ὁ Μπρόυερ, συμπεριφέρεται ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατὰ τρόπον τόσον παράξενον, ὥστε οἱ οἰκεῖοι της ἔκριναν σκόπιμον νὰ τὴν ἐμπιστεύσουν εἰς ἐμέ πρὸς θεραπείαν ὡς νευροπαθῆ». Πρόκειται πάντοτε περὶ «μυστικῶν γυναικῶν», εἶπε συμπερασματικῶς.

Ἐκπλαγεὶς ἀπ' αὐτὴν τὴν δήλωσιν, τοῦ ἐζήτησα συμπληρωματικὰς ἐξηγήσεις. Μοῦ ἐξήγησε τότε περὶ τίτος ἐπρόκειτο ἀκριβῶς, ἀντικαθιστῶν τὴν λέξιν «γυναικωνίτης» διὰ τῆς λέξεως «συζυγικὴ κλίνη» καὶ παρατηρῶν ὅτι δὲν κατελάμβανε διατὶ τὸ πρᾶγμα νὰ μοῦ φανῆ τόσον ἀνήκουστον.

Ὅλίγα ἔτη βραδύτερον παρευρισκόμην εἰς μίαν δεξι-

ωσιν, δοθείσαν παρά τοῦ Σαρκῶ. Ἦμην πολὺ πλησίον τοῦ σεβιστοῦ διδασκάλου, ὅταν ἀκριβῶς διηγείτο εἰς τὸν Μπρουαρντέλ ἓνα περιστατικόν, ἀναμφιβόλως πολὺ ἐνδιαφέρον, τῆς πρακτικῆς του. Δὲν εἶχον ἀκούσει καλὰ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἢ ἀφήγησις μὲ ἐνδιέφερε τόσον ὥστε τὴν παρηκολούθησα μέχρι τέλους μὲ ὄλην τὴν προσοχήν μου. Ἐπρόκειτο περὶ νεαροῦ ζεύγους ἐλθόντος ἀπὸ μίαν χώραν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ σύζυγος ἔπασχε σοβαρῶς, ὁ σύζυγος ἦτο ἀνίκανος ἢ ἐντελῶς ἀδέξιος. «Προσπαθήσατε, λοιπόν, τοῖς ἔλεγεν ἐπανειλημμένως ὁ Σαρκῶ, σᾶς βεβαιῶ, θὰ κατορθώσετε». Ὁ Μπρουαρντέλ ὁ ὁποῖος ὠμίλει σιγά, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποκρούῃ τὴν ἐκπληξίν του ὅτι, συμπτώματα ὡς ἐκεῖνα ποὺ παρουσίαζε ἡ σύζυγος ἦτο δυνατόν νὰ παράγονται ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας. Πράγματι, ὁ Σαρκῶ τοῦ ἀπήντησε ζωηρῶς: «Ἀλλὰ, εἰς τοιαύτης φύσεως περιπτώσεις, εἶναι πάντοτε τὰ γεννητικά, πάντοτε... πάντοτε... πάντοτε». Καὶ λέγων ταῦτα ἔσταύρωσε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ ἤρχισε νὰ κάμῃ μικρὰ ἄλλατα μετὰ τῆς συνήθους εἰς αὐτὸν ζωηρότητα. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἔμεινα κατάπληκτος ἐπ' ὀλίγας στιγμὰς καί, ὅταν συνῆλθον, διερωτήθην: «Ἀφοῦ τὸ ξεύρει, διατί δὲν τὸ λέγει ποτέ;» Ἀλλὰ ἡ ἐντύπωσις ἐλησημονήθη μετ' ὀλίγον, καὶ ἐκ νέου ὄλη ἡ προσοχή μου ἀφιερώθη εἰς τὴν ἀνατομίαν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ εἰς τὴν πειραματικὴν παραγωγὴν ὑστερικῶν παραλύσεων.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος, γενόμενος διδάκτωρ τῶν νευρικῶν παθήσεων, ἤρχισα τὴν ἰατρικὴν σταδιοδρομίαν μου, τόσον ἀνίδεος περὶ τῆς αἰτιολογίας τῶν νευρικῶν νόσων, ὅσον δύναται νὰ εἶναι ἓνας νεαρὸς εὐέλπης φοιτητῆς Πανεπιστημίου. Μίαν ἡμέραν ὁ Χρομπὰκ μὲ παρεκάλεσε φιλικῶς νὰ ἀναλάβω τὴν νοσηλείαν μίᾶς ἐκ τῶν ἀσθενῶν του μὲ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε καιρὸν νὰ ἀσχοληθῇ ἐπειδὴ εἶχε διορισθῇ τακτικὸς καθηγητῆς. Σπεύδω εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐν λόγῳ ἀσθενοῦς, ὅπου ἐφθάσα πολὺ πρὸ τοῦ καθηγητοῦ, καὶ μαθαίνω ὅτι ὑποφέρει ἀπὸ ἀνε-

ξηγήτους κρίσεις άγχους, τας οποίας κατορθώνει και κατευναζει μόνον υπό τόν όρον να γνωρίζη άκριβώς πού ευρίσκεται ο Ιατρός της ανά πῶσαν ώραν τῆς ἡμέρας. Μετ' όλίγον φθάνει και ο Χρομπάκ και όμιλών εις έμέ ιδιαιτέρως, μου ανακοινού ότι τó άγχος τῆς άσθενούς προέρχεται εκ του ότι αν και ύπανδρευθεισα από 18 έτών, παρέμεινε παρθένος, λόγω άπολύτου άνικανότητος του συζύγου της. Είς τοιαύτης φύσεως περιπτώσεις, προσέθεσε, δέν μένει εις τόν Ιατρόν τίποτε άλλο να κάμη παρά να περιβάλη με τó κύρος του τήν οικογενειακήν δυστυχίαν και να ύψωση άπλούστατα τούς ώμους του αν ό κόσμος, ως συνήθως, κακολογή και παραπονῆται, ότι «δέν κατώρθωσε να θεραπεύση τήν άσθενῆ, αν και τήν ένοσήλευε από τόσα και τόσα χρόνια». 'Η πάθησις αύτη δέν είναι δυνατόν να θεραπευθῆ παρά κατά ένα και μόνον τρόπον, τόν όποιον γνωρίζομεν αλλά δυστυχώς δέν δυνάμεθα να αναγράψωμεν. 'Ο τρόπος αύτός είναι :

Penis normalis  
dosim  
Repetatur!

"Εως εκείνην τήν έποχήν δέν είχα ποτέ άκούσει να γίνεται λόγος περι παρομοίας συνταγῆς και ἡμην όλως διατεθειμένος να επικρίνω τó κυνισμόν του προστάτου μου.

"Αν δέ επιμένω επί τῆς μεγαλοπρεπούς αύτῆς καταγωγῆς τῆς τόσον καταφρονηθείσης αντιλήψεώς μου, καθόλου δέν τó κάμνω δια να επιρρίψω εις άλλους τήν ευθύνην. Γνωρίζω ότι, άλλο πράγμα είναι να εκφράζη κανείς άπαξ ἢ πολλές φορές, παρεμπιπτόντως και συνοπτικώς, μίαν ιδέαν, και άλλο πράγμα, να άφομοιώση αύτήν σοβαρώς, υπό τήν κυριολεκτικήν έννοιάν της, να τήν επεξεργάζεται και να τήν αναπτύσση καθ' όλας τας άπόψεις της, εις όλας τας λεπτομερείας της και συχνάκις εις αντίθεσιν πρός αύτήν τήν ιδίαν και να εξασφαλίζη εις αύτήν μίαν θέσιν μεταξυ τών αναγνωριζομένων άλλ-

θειῶν. Ὑπάρχει μεταξύ τῶν δύο τρόπων μία διαφορὰ ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην ποὺ διακρίνει ἓνα ἐπιπόλαιον φλὸρτ ἀπὸ ἓνα τίμιον γάμον, τὸν συνεπιφέροντα τόσα καθήκοντα καὶ ἄλλας τόσας δυσκολίας. Ὅρθῶς λέγουν οἱ Γάλλοι : «Erouser les idées de...».

#### Ἡ ΘΕΩΡΙΑ ΠΕΡΙ ΑΠΩΘΗΣΕΩΣ

Μεταξὺ τῶν ἄλλων στοιχείων, τὰ ὁποῖα, χάρις εἰς τὰς ἐργασίας μου, ἤρχοντο καὶ προσετίθεντο εἰς τὴν καθαρτικὴν μέθοδον, διὰ τὰ μεταμορφώσουν αὐτὴν εἰς τὸ τέλος εἰς ψυχανάλυσιν, θὰ ἀναφέρω : τὴν θεωρίαν περὶ ἀπωθήσεως καὶ περὶ ἀντιστάσεως, τὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς παιδικῆς φυλετικότητος, τὴν ἐρμηγείαν τῶν ὀνείρων καὶ τὴν χρησιμοποίησιν αὐτῶν διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀσυγγειδήτου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν περὶ ἀπωθήσεως θεωρίαν, αὕτη εἶναι ἀσφαλῶς καρπὸς τῶν ἐρευνῶν μου, καὶ ἐλευθέρων πύσεως ἐπιρροῆς καὶ ὑποβολῆς τρίτου τινός. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὴν ἐθεώρησα ἐπὶ μακρὸν πρωτότυπον, μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ "Όττο Ράγγκ μου ἔδειξεν ἓνα χωρίον τοῦ ἔργου : «Ὁ κόσμος ὡς βούλησις καὶ παράστασις», τοῦ Σοπεγγάουερ, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ φιλόσοφος ἀποπειρᾶται νὰ δώσῃ μίαν ἐξήγησιν τῆς παραφροσύνης. Ὅ,τι ὁ φιλόσοφος λέγει εἰς τὴν ἐν λόγῳ περικοπήν περὶ τῆς ἀποστρόφῆς τὴν ὁποίαν διαισθανόμεθα ἀπέναντι τοιαύτης ἢ τοιαύτης ὀδυνηρᾶς πλευρᾶς τῆς πραγματικότητος συμφωνεῖ τόσον καλὰ μὲ τὴν ἐννοιαν τῆς ἀπωθήσεως, ὥπως τὴν ἀντιλαμβάνομαι, ὥστε δύναμαι νὰ εἶπω ἀπαξ ἔτι ὅτι, ἀκριβῶς εἰς τὸ νὰ μὴ διαβάσω πολλὰ ὀφείλω τὴν ἀνακάλυψιν μου. Ἐν τούτοις ὁμοῦ καὶ ἄλλοι εἶχον διαβάσει καὶ ξαναδιαβάσει τὸ ρηθὲν χωρίον χωρὶς νὰ κάνουν τὴν ἐν λόγῳ ἀνακάλυψιν, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ εἰς ἐμὲ θὰ συνέβαινεν τὸ ἴδιον, εἰάν κατὰ τὴν νεανικὴν μου ἡλικίαν, εἶχον περισσότερον κλίσιν πρὸς τὰ φιλοσοφικὰ ἀναγνώσματα. Βραδύτερον ἠεγηθήν εἰς τὸν



ἑαυτὸν μου τὴν βαθεῖαν ἀπόλαυσιν τὴν ὁποίαν παρέχοντὰ ἔργα τοῦ Νίτσε, καὶ ἕκαστα τοῦτο ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τῶν λόγων τῆς ἀποχῆς μου. Ἦθελον νὰ ἀποφεύγω, κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐντυπώσεων ἃς ἠρνούμην εἰς τὰς ψυχαναλυτικὰς μου ἐρεῦνας, πάντα ἐξωτερικὸν ἐπιηρεασμόν. Καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔπρεπε νὰ εἶμαι, καὶ εἶμαι εὐχαρίστως σήμερον ἔτοιμος νὰ παραιτηθῶ πάσης ἀξιώσεως προτεραιότητος εἰς ἃς περιπτώσεις, καὶ εἶναι συχνὰ αὐταί, εἰς τὰς ὁποίας, αἱ ἐπίπονοι ψυχαναλυτικαὶ ἐρευναι δὲν κάνουν παρὰ νὰ ἐπιβεβαιώνουν τοὺς πλήρους διορατικότητος ἀφορισμοὺς τῶν φιλοσόφων.

Ἡ περὶ ἀποθνήσεως θεωρία ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐδραϊώνεται τὸ ὅλον οἰκονομικὸν τῆς ψυχαναλύσεως, τῆς ὁποίας εἶναι καὶ τὸ οὐσιαστικώτερον μέρος, ἂν καὶ εἶναι ἀπλή θεωρητικὴ ἐκφρασις ἐνὸς πειράματος τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ ἀναπαραγάγῃ ὁσάκις θέλῃ κατὰ τὴν ἀνάλυσιν ἐνὸς νευρωτικοῦ, χωρὶς νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν ὑπνώσιν. Εἰς μίαν δεδομένην στιγμήν, διαρκούσης τῆς ἐν λόγῳ ἀναλύσεως, συναντᾷ ὁ ἀναλυτὴς ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενοῦς κάποιαν ἀντίστασιν ποὺ δυσχεραίνει τὴν ἐργασίαν του, τοῦ νευροπαθοῦς προφασιζομένου κάποιαν ἀμνησίαν ἐπὶ σκοπῷ ματαιώσεως τῆς ἀναλύσεως.

Ἐν τῇ καθαρτικῇ θεραπείᾳ, ἡ ἐπιτελουμένη διὰ μέσον τῆς ὑπνώσεως, κατορθώνεται δι' αὐτῆς μόνον ἡ συγκάλυψις, ὄχι ὅμως ἡ ὑπερνίκησις τῆς ἐν λόγῳ ἀντιστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἱστορία τῆς πραγματικῆς ψυχαναλύσεως χρονολογεῖται ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς εἰσαγωγῆς τῆς τεχνικῆς καινοτομίας τῆς συνισταμένης εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ὑπνώσεως.

Θεωρητικῶς ἐρμηνευομένη, ἡ παρατηρούμενη σύμπτωσις μεταξὺ ἀντιστάσεως καὶ ἀμνησίας (παρὰ τῷ ἀσθενεῖ), μᾶς ἄγει ἀναποφεύκτως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναγνώ-

ορίζωμεν τὴν ὑπαρξίν μᾶς ψυχικῆς ἐνεργείας ἀσυνειδήτου, μίαν ἀντίληψιν ποῦ ἀνήκει εἰς τὴν ψυχανάλυσιν καὶ ποῦ διαφέρει κατὰ πολὺ ἀπὸ τούτων φιλοσοφικῶν στοχασμῶν περὶ τοῦ ἀσυνειδήτου.

Ὑπὸ τῆς αὐτῆς συνθήκας δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ψυχαναλυτικὴ θεωρία ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ εὐνοήτους δύο ἀπροσδοκίτους καὶ ἀσυνήθεις διαπιστώσεις ποῦ προκύπτουν ὅταν ζητῶμεν νὰ ἀναγάγωμεν τὰ νοσηρὰ συμπτώματα ἐνὸς νευρωτικοῦ εἰς τὰς πληγὰς του, δηλαδὴ εἰς γεγονότα συμβάντα κατὰ τὴν παρῶχημένην ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦς: πρόκειται περὶ τῶν φαινομένων τῆς μεταβιβάσεως καὶ τῆς ἀντιστάσεως.

Πᾶσα θεωρητικὴ τάσις ἡ ὁποία λαμβάνει ὡς ἀφετηρίαν τὰς δύο αὐτὰς διαπιστώσεις δικαιούται νὰ ὀνομάζεται ψυχανάλυσις, καὶ ἐν ἡ περιπτώσει καταλήγει εἰς συμπεράσματα διαφοροτικὰ τῶν ἰδικῶν μου. Ὅστις ὁμως καταγίνεται μὲ τὰς ἄλλας πλευρὰς τοῦ προβλήματος καὶ παραμερίζει αὐτὰς τὰς δύο βασικὰς προϋποθέσεις, δὲν θὰ δυνηθῆ, παρ' ὅλας τὰς ἐπιμόνους ἐπιδειξίσεις ψυχαναλυτικῶν γνώσεων, νὰ διαφύγῃ τὴν ἐπίκρισιν ὅτι παραβιάζει τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας δι' ἀποπειράς ἀπομιμήσεως.

Δὲν ἐννοῶ, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν, νὰ παραδεχθῶ τοὺς ἰσχυρισμοὺς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὰς θεωρίας περὶ μεταβιβάσεως καὶ ἀντιστάσεως ὡς ὑποθέσεις, καὶ ὄχι ὡς ἀποτελέσματα, τῆς ψυχανάλυσεως. Βεβαίως ἡ ψυχανάλυσις ἔχει ὀρισμένας ὑποθέσεις, ψυχολογικῆς καὶ βιολογικῆς ἐν γένει φύσεως, περὶ τῶν ὁποίων καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐκάμαμεν λόγον ἀλλαγῶν. Ἀλλὰ ἡ θεωρία τῆς ἀπωθήσεως εἶναι προῖδον τῆς ἀναλυτικῆς ἐργασίας, ἕνα ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον ἐπετεύχθη διὰ νομίμων μέσων καὶ ἀντιπροσωπεύει τὴν θεωρητικὴν σύνοψιν ἀπαιραρίθμων πειραμάτων.

Ἐτέρα παρομοίαις φύσεως ἀπόκτησις, ἂν καὶ ἐπιτεν-

χθεισα βραδύτερον, εἶναι καὶ ἡ διαπίστωσις τῆς παιδικῆς φιλετικότητος, περὶ ἧς οὐδέποτε εἶχε γίνεαι λόγος κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ψυχαναλύσεως. Τὸ μόνον γεγονός τὸ ὁποῖον εἶχε διαπιστωθῆ ἔν πρώτοις ἦτο ὅτι, εἰς τὰ παρόντα ψυχικὰ γεγονότα διαφαίνοντο ἐπιρροαὶ τινὲς τοῦ παρελθόντος. Ἄλλὰ «ὁ ἔρευνητῆς εὗρισκε πάντοτε πολὺ περισσότερον ἄφ' ὅ,τι ἐξίτηι νὰ εὕρη». Παρεσυρόμεθα ἀκουσίως πρὸς ἐποχὰς ὄλοεν ἀπομεμακρυσμένας τοῦ παρελθόντος, πρὸς στιγμὴν δὲ ἐφάνη ὡς ἂν ἡ παλινδρομησας θὰ ἔσταμάτα εἰς τὴν περίοδον τῆς ἐφηβείας, δηλαδὴ εἰς τὴν κατὰ παράδοσιν ἐποχὴν τῆς ἀφυπνίσεως τῶν σεξουαλικῶν ροπῶν. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἔλπις αὕτη διεψεύσθη, διότι, παρακολουθοῦντες τὰ ἔγνη, εὐρέθημεν προωθημένοι καὶ πέραν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, μέχρι τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου παρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη ὅπως ὑπερνικηθῆ ἡ μία πλάνη ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ καταστῆ μοιραία διὰ τὴν νέαν ἐπιστημονικὴν διδασκαλίαν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τραυματικῆς θεωρίας τῆς ὑστερίας ποὺ συνδέεται μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σαρκό, ἐπεκράτει ἡ διάθεσις ὅπως ἀναγνωρισθῆ ἡ μία πραγματικότης καὶ ἡ μία αἰτιολογικὴ σημασία εἰς τὰς ἀφηγήσεις τῶν ἀσθενῶν εἰς τὰς ὁποίας οὗτοι ἀνήγαγον τὰ συμπτώματά των εἰς σεξουαλικὰς περιπετείας τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν παθητικὰ θύματα κατὰ τὰ πρώτα ἔτη τῆς παιδικῆς ἡλικίας των καὶ τὰς ὁποίας ὀνομάζουσι κοινῶς «ἀπαγωγὴν ἀνηλίκων». Καὶ ὅταν ἠναγκάσθημεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἐν λόγῳ αἰτιολογίαν, λόγῳ τοῦ ἀναληθοφανοῦς αὐτῆς καὶ τῆς πρὸς ἀποδειχθέντα γεγονότα ἀντιθέσεώς της, εὐρέθημεν ἀπροσανατόλιστοι. Ἐλέγομεν, μήπως ἡ ἀνάλυσις, ἡ ὁποία εἶχε φθάσει μέχρι τῶν παιδικῶν σεξουαλικῶν τραυματισμῶν, ἠκολούθησε στραβὸν δρόμον, ἀφοῦ οἱ ἐν λόγῳ τραυματισμοὶ ἀπεδείχθησαν ἐστερημένοι πάσης πραγματικῆς βάσεως; Δὲν ἤξεύραμεν ποῦ νὰ στηριχθῶμεν. Εὐχαρίστως θὰ ἐθυσίαζον τότε ὅλην τὴν συντελεσθεῖσαν προηγουμένως ἐργασίαν, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ σεβαστοῦ προ-

δρομου Μπρόυερ ὅστις παιητήθη τῆς περαιτέρω ἐρεῦνης κατόπιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἀνεπιθυμητοῦ ἀνακαλύψεως. Ἐὰν δὲν τὸ ἔπραξα, αὐτὸ ὀφείλεται μόνον καὶ μόνον εἰς τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἶχα νὰ διαλέξω, μοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ προσανατολισθῶ πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν. Ἐπίσθην ἐν τέλει ὅτι δὲν εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ ἀπογοητευθῶ διότι δὲν εἶχον πραγματοποιηθῆ αἱ ἐλπίδες, καὶ ὅτι ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἀναθεωρηθοῦν αἱ τελευταῖαι αὐταί. Ὅταν οἱ ὑστερικοὶ ἀναγάγουν τὰ συμπτώματά των εἰς ἀνυπάρκτους τραυματισμούς, μᾶς θέτουν καὶ πρὸ νέου γεγονότος, τὸ γεγονός δηλαδὴ ὅτι φαντάζονται σκηνὰς οὐδέποτε διαδραματισθείσας, τοῦθ' ὅπερ μᾶς ἀναγκάζει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ψυχικὴν πραγματικότητα, ὅπως καὶ τὴν πρακτικὴν (ἀντικειμενικὴν) πραγματικότητα. Δὲν ἐβράδυνα νὰ συμπεράνω ὅτι αἱ ἐν λόγῳ φαντασιοπληξίαι προωρίζοντο νὰ συγκαλύψουν τὴν ἀυτερωτοληψίαν τῶν χρόνων τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας, νὰ περιβάλλουν αὐτὴν καὶ διὰ τινος αἴγλης, νὰ τὴν ἄρουν εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον. Καί, ἀπαξ διαπιστωθέντος τούτου, εἶδα τὴν σεξουαλικὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ νὰ ἐκτυλίσσεται ἐν πλάτει πρὸ ἐμοῦ.

#### Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΕΙΝΑΙ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ

Τέλος, ἡ ἐν λόγῳ σεξουαλικὴ ζύμωσις τοῦ παιδιοῦ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ μὴν εἶναι παρὰ μία ἐκδήλωσις συγγενικῆς κρᾶσεως. Ὑπῆρχαν πολλοὶ λόγοι διὰ νὰ πιστεῦσωμεν ὅτι αἱ συγγενικαὶ προδιαθέσεις καὶ αἱ μεταγενέστεραι ψυχικαὶ περιπέτεια ἐνηρμονίζοντο ἐν τῷ προκειμένῳ κατὰ τρόπον νὰ σχηματίσουν μίαν ἀδιαίρετον ὄντοτητα ἀπ' ἐνός, αἱ προδιαθέσεις μετέτρεπον τὰς ἀπλὰς ἐντυπώσεις εἰς τραυματισμούς, εἰς πηγὰς ὑποκινήσεως καὶ εἰς σημεῖα ψυχικῆς προσκολλήσεως, ἐνῶ, ἄνευ τῶν προδιαθέσεων, αἱ ἐντυπώσεις, ἔχουσαι γενικῶς ἓνα ἀσήμαντον χαρακτήρα, θὰ ἔμεναν ἄνευ συνεπείας τινός, ἀπ' ἑτέρου δέ, αἱ μεταγενέστεραι ψυχικαὶ περιπέτεια ἀνεκάλουν στοιχεῖα τινὰ τῶν προδια-

θέσεων, άτινα, άνευ αυτών των περιπετειών, ήλ παρόμεναν επί μακρόν άκόμη έν καταστάσει ληθαργίας ή και δέν θά έξεδηλοϋντο ποσώς. Ο Άμπραγάμ, είπε τό 1907, τήν τελευταίαν λέξιν επί του ζητήματος τής τραυματικής αιτιολογίας, άποδεικνύων ότι τό χαρακτηριστικόν των σεξουαλικών περιπετειών του παιδιού, δηλαδή ό τραυματικός χαρακτήρ αυτών, συσχετίζετο μέ τήν ειδικήν φύσιν τής σεξουαλικής του κράσεως.

Αί σχετικαί πρός τήν σεξουαλικότητα του παιδιού άντιλήψεις μου έβασίζοντο εις τās άρχάς μόνον επί των άπαιτεσμάτων των επί ένηλικών έπιτελεσθεισών αναλύσεων, έπεκταθεισών μέχρι των πλέον άπομεμακρυσμένων γεγονότων τής παρωχημένης ζωής των. Έως τότε δέν μου είχε παρουσιασθή εύκαιρία έφαρμογής των θεωριών μου δι' άπ' ευθείας αναλύσεως παιδιών. Έννοείται ότι έσημείωσα άληθινή θρίαμβον όταν, όλίγα έτη βραδύτερον, κατώρθωσα νά άποκτήσω τήν έπιβεβαίωσιν των συμπερασμάτων μου δια τής άπ' ευθείας παρατηρήσεως και αναλύσεως μικρών παιδιών. Έν τούτοις τήν χαράν μου ήρχετο νά διαταράξη κάπως ή ιδέα ότι επρόκειτο περί μιās ανακαλύψεως δια τήν όποίαν έπρεπε νά έντρέπωμαι. "Όσον περισσότερο έσυνέχιζα και ένεβάθυνα εις τήν παρατήρησιν των παιδιών, τόσον περισσότερο τό διαπιστωθέν γεγονός καθίστατο όρατόν και άντιληπτόν, και τόσον περισσότερο εύρισκα περιεργον τό ότι οι άλλοι είχον βασανισθή δια νά μη τό άντιληφθούν.

"Ίνα άποκτήση τις τόσον άκράδαντον πεποίθησιν περί τής πραγματικότητας και τής σημασίας τής παιδικής σεξουαλικότητας, όφείλει νά άκολουθήση τόν δρόμον τής αναλύσεως, νά ανατρέξη δηλαδή άπό τά συμπτώματα και τās ιδιοτροπίας των νευρωτικών μέχρι των πηγών εξ όν προέκυψαν και άνεπτύχθησαν. "Όταν ανακαλύπτονται αυται, καθίσταται δυνατή ή εξήγησις παντός ό,τι είνε ευεξηγήητον και ή αναρρόθμισις παντός έπιδεκτικού τρόποιήσεως. Έννοώ ότι είνε δυνατόν νά καταλήξη τις εις άλλα συμπεράσματα όταν, όπως έπραξε τελευταίως ό

Ίουγγ, σχηματίζει πρώτα μίαν θεωρητικὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐνστικτοῦ καὶ ὕστερα ζητεῖ νὰ ἐννοήσῃ τὴν σεξουαλικὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸ φῶς τῆς ἐν λόγῳ ἀντιλήψεως. Μία τοιαύτη ἐκ τῶν προτέρων σχηματιζομένη θεωρητικὴ ἰδέα δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶνε ἀθάλακτος ἢ νὰ ἀπαντᾷ εἰς συλλογισμοὺς οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντας μὲ τὸ ἐκάστοτε ὑπὸ συζήτησιν θέμα καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας κινδυνεύει τις νὰ εἰρεθῇ εἰς μίαν δυσάρμοστον κατάστασιν εἰς τὸ πεδίου ἐν τῷ ὁποίῳ ἐφαρμόζεται. Ἀναμφιβόλως ἀκόμη καὶ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀναλύσεως εὐρισκόμεθα εἰς μίαν ὀρισμένην στιγμὴν, πρὸ δυσκολιῶν καὶ σκοτεινῶν σημείων ὅσον ἀφορᾷ τὴν σεξουαλικότητα καὶ τὰς σχέσεις αὐτῆς μὲ τὴν ἐν γένει ζωὴν τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ δὲν εἶνε, βεβαίως, οἱ ἀπλοὶ θεωρητικοὶ συλλογισμοὶ τοῦ θιά μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ ὑπερνικήσωμεν τὰς δυσκολίας καὶ νὰ διασκορπίσωμεν τὸ σκότος. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ κἀνωμεν εἶνε νὰ περιμένωμεν ὅπως ἄλλαι παρατηρήσεις ἀπὸ ἄλλα πεδία μᾶς φέρουν τὴν λύσιν τῶν τελευταίων αἰνιγμάτων.

#### Ἡ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ

Θὰ εἶμαι σύντομος ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὄνειρων. Ὑπῆρξεν αὐτῇ, οὕτως εἰπεῖν, τὸ πρῶτον ἀποτέλεσμα τῆς τεχνικῆς καινοτομίας τὴν ὁποίαν εἶχον υἰοθετήσῃ, ὅτε, ὑπακούων εἰς μίαν ἀσαφεῆ ἔμπνευσιν, ἀπεφάσισα νὰ ἀντικαταστήσω τὴν ὑπνωσιν διὰ τῆς ἐλευθέρως συνδέσεως. Δὲν εἶνε ἀπὸ ἐπιστημονικὴν περιέργειαν, πού, κατ' ἀρχάς, ἐζήτησα νὰ ἐννοήσω τὰ ὄνειρα. Οὐδεμία ἐπιτροπὴ, καθ' ἃ γνωρίζω, ᾤθησε τὸ ἐνδιαφέρον μου πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν οὔτε μὲ ᾤρισε νὰ διαβλέπω τὰ γόνημα ἀποτελέσματα τὰ ἐπιτευχθέντα ἀργότερον ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου. Πρὶν ἢ διακόψω τὰς σχέσεις μου μὲ τὸν Μπρόυερ, δὲν εἶχα ποτὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὸν πληροφωρήσω ἔστω καὶ δι' ὀλίγων, ὅ,τι εἶχα μάθει ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ὄνειρων. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ τρόπου κατὰ τὸν

ὅποιον ἔκαμα αὐτὴν τὴν τελευταίαν ἀνακάλυψιν, ὁ συμβολισμὸς τῆς γλώσσης τῶν ὀνείρων δὲν μοῦ ἐφανερώθη παρὰ εἰς τὰ τελευταῖα, διότι οἱ συνδυασμοὶ τοῦ ὀνειρευομένου δὲν μᾶς διδάσκουν παρὰ ὀλίγα πράγματα περὶ τῶν συμβόλων. Προτιμῶν πάντοτε νὰ μελετήσω τὴν πραγματικότητα πρὶν ἢ διδάχθῃ ἀπὸ τὰ βιβλία, κατώρθωσα νὰ ἐξηγήσω τὸν συμβολισμὸν τῶν ὀνείρων πρὶν ἢ λάβω γνῶσιν τοῦ ἔργου τοῦ Σέρνερ. Ἐν τούτοις ὁμως, τὴν πλήρη ἀξίαν τῆς γλώσσης τοῦ ὀνείρου (τῶν συμβόλων) δὲν ἀντελήφθην παρὰ μόνον μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ χρόνου, καὶ τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἔργων τοῦ Στέκελ, ὁ ὁποῖος, παρ' ὅλας τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας παρέσχεν εἰς τὴν ψυχανάλυσιν, ἐτέθη εἰς τὸ τέλος κατὰ μέρος. Μετὰ πολλὰ ἔτη ἐπίσης μοῦ ἀπεκαλύφθησαν οἱ στενοὶ δεσμοὶ οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουν μεταξὺ τῆς ψυχαναλυτικῆς ἐρμηνείας τοῦ ὀνείρου καὶ τῆς τέχνης τῆς ὀνειροκρισίας τῆς ἀρχαιότητος. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πλέον πρωτότυπον καὶ σπουδαιότερον μέρος τῆς θεωρίας μου περὶ ὀνείρων, εἰς ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ ἀναγίνει τὰς ἐν τῷ ὀνείρῳ μεταμορφώσεις εἰς ἐσωτερικὴν ῥῆξιν τοῦ ὀνειρευομένου, καὶ τὰς θεωρεῖ ὡς ἀπόδειξιν ἐνδομύχου ἀνελικρινείας τοῦ ἀτόμου, τὸ μέρος τοῦτο τὸ ἀνεῦρον εἰς τὸ ἔργον «Φαντασίαι ἐνὸς ρεαλιστοῦ» (1899) τοῦ περιφήμου μηχανικοῦ Πόπερ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐντελῶς ξένος πρὸς τὴν ἰατρικὴν, οὐχὶ ὁμως καὶ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν.

Ἡ ἔρευνά μου περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ὀνείρου μοῦ ἐξησφάλισε πηγὴν παρηγορίας καὶ ἀνακουφίσεως κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ψυχαναλυτικῆς μου ἐργασίας, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν καὶ οἱ σκληρότεροι καὶ ὀδυνηρότεροι τῆς ζωῆς μου, διότι ἔπρεπε νὰ φροντίζω διὰ τὴν κλινικὴν, τὴν τεχνικὴν καὶ τὴν θεραπευτικὴν τῶν νευρώσεων καὶ διότι, ἀπομεμονωμένος ὡς ἤμην, πιεζόμενος ἀπὸ ἀναρίθμητα προβλήματα καὶ ἀνυπερβλήτους δυσκολίας, ἐφεβούμην μὴπως ὑποκύψω εἰς τὴν ἀπόγνωσιν καὶ χάσω τὸν προσανατολισμὸν μου. Ἡ ἐπαλήθευσις τῆς ὑποθέσεώς μου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ νευρώσις καθίσταται νηθητὴ χάρις εἰς

τὴν ἀνάλυσιν, δὲν ἐπραγματοποιεῖτο εἰς ἑκάστην περίπτω-  
σιν παρὰ ἔπειτα ἀπὸ χρονικὸν διάστημα ἀπελπιστικῶς μα-  
κρόν. Ἄλλὰ τὰ ὄνειρα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ θεωρηθοῦν  
ἀνάλογα τῶν νευρωτικῶν συμπτωμάτων, παρεῖχον σχεδὸν  
πάντοτε καὶ εἰς ὅλας τὰ περιπτώσεις, τὴν ἐπιδιωκομένην  
ἐπαλήθευσιν.

Μόνον ἡ ἐπιτυχία, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐστέρθησαν αἱ ἰδι-  
καί μου ἐρμηνεῖαι τῶν ὀνείρων, μοῦ ἔδωσε τὴν δύναμιν  
νὰ περιμένω καὶ θάρρος νὰ ὑπομένω. Ἀπέκτησα τὴν  
συνήθειαν νὰ ἐκτιμῶ τὴν ψυχολογικὴν κατανόησιν τῶν  
ἀνθρώπων ἀναλόγως τῆς στάσεώς των ἔναντι τῶν σχε-  
τικῶν μετὰ τὰ ὄνειρα προβλημάτων καὶ διεπίστωσα μεθ' ἱ-  
κανοποιήσεως ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν ἀντιπάλων τῆς  
ψυχαναλύσεως ἀπέφευγον τὸ θέμα τοῦτο ἢ συμπεριφερό-  
ντο κατὰ τρόπον ἀδεξιότατον ὁσάκις ἐδοκίμαζον νὰ  
συζητήσουν ἐπ' αὐτοῦ. Ἐκαμα τὴν αὐτοανάλυσίν μου,  
τῆς ὁποίας ἡ ἀνάγκη δὲν ἤργησε νὰ ἐπιβληθῇ, διὰ μέσου  
ὄρισμένων ὀνείρων μου τὰ ὁποῖα μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ πα-  
ρακολουθῆσω τὰ ἴχνη ὅλων τῶν γεγονότων τῆς παιδικῆς  
μου ἡλικίας, καὶ φρονῶ ἀκόμη σήμερον ὅτι ἡ τοιοῦτου εἴ-  
δους αὐτοανάλυσις εἶναι ἀποτελεσματικὴ ὅταν πρόκηται  
περὶ ἐνὸς καλοῦ ὀνειρευομένου καὶ περὶ ἀτόμου τὸ ὁποῖον  
δὲν ἀπομακρύνεται πολὺ ἀπὸ τὴν μέσῃ γραμμῇ.

"ΤΑΡΑΤΑΞΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΝΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ"

Ἐλπίζω ὅτι, διὰ τῆς ὡς ἄνω ἐξιστορήσεως τῶν στα-  
δίων τὰ ὁποῖα διέτρεξε ἡ ψυχανάλυσις μέχρι τῆς τελικῆς  
αὐτῆς διαμορφώσεως, ὑπέδειξα, καλύτερον ἀπὸ μίαν συ-  
στηματικὴν ἐκθεσιν, εἰς τί ἀκριβῶς συνίσταται ἡ ψυχα-  
νάλυσις. Εἰς τὴν ἀρχὴν, δὲν εἶχα ποσῶς ἀντιληφθῆ τὴν  
ἰδιαιτέραν φύσιν τῶν ἀνακαλύψεών μου. Ἀσφαλῶς εἶνε-  
σίαιζα τὴν ἀρξαμένην τότε ἱατρικὴν μεσηφίμην καί, μὴ  
φοβούμενος νὰ διεγείρω τὴν εὐθυξίαν τῶν ἀσθενῶν αἱ  
ὁποῖοι ἤρχιζαν τότε νὰ συρρέουν διὰ νὰ τὸν θεραπεύσω,  
ἐπέμενα νὰ ἀναζητῶ τὴν σεξουαλικὴν αἰτιολογίαν τῶν



νευρώσεων, τοῦθ' ὅπερ μοῦ ἐπέτρεψε νὰ συλλέξω πλῆθος παρατηρήσεων αἱ ὁποῖαι ἐθεμελίωσαν ὀριστικῶς τὴν πεποίθησίν μου ὡς πρὸς τὴν πρακτικὴν σπουδαιότητα τοῦ σεξουαλικοῦ παράγοντος. Χωρὶς καμίαν ὑστεροβουλίαν, ἐλάμβανα τὸν λόγον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς ψυχιατρικῆς ἐταιρείας τῆς Βιέννης, εὐρισκομένης τότε ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Κρόφτ-Έμπιγγ. Ἡλπίζα ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ συμπάθεια τῶν συναδέλφων διὰ τὰς ιδέας μου θὰ μὲ ἀπεξημίωνα νὰ διὰ τὰς ὕλικας ζημίας τὰς ὁποίας ἐπέβαλλα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου ἐκουσίως. Ὁμίλουν περὶ τῶν ἀνακαλύψεών μου ὡς ἀντικειμενικῶν συμβουλῶν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἤλπίζα ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι θὰ ἐθεώρουν αὐτὰς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἀλλὰ ἡ σιωπὴ ἢ ὁποία ἠκολούθει τὰς ἐκθέσεις μου, ἢ ἀπομόνωσις εἰς τὴν ὁποίαν οἱ συνάδελφοί μου μὲ κατεδίκαζαν βαθμιαίως καὶ οἱ ὑπαινιγμοὶ οἱ ὁποῖοι ἔφθιναν μέχρι τῶν ὠτων μου, μὲ ἔπεισαν εἰς τὸ τέλος ὅτι, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναμένω νὰ ἴδω τὰς ἀνακοινώσεις μου περὶ τοῦ ρόλου τῆς σεξουαλικότητος εἰς τὴν γέννησιν τῶν νευρώσεων, νὰ τύχουν τῆς αὐτῆς ὑποδοχῆς ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ἀνακοινώσεις. Ἀντελήφθην ἔκτοτε ὅτι, ἡ τύχη μὲ εἶχε κατατάξει μεταξὺ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὴν ὥραιαν ἔκφρασιν τοῦ Χέμπελ, «διαταράσσουν τὸν ὕπνον τοῦ κόσμου» καὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπολογίζω μὲ τὴν ἀντικειμενικότητα καὶ τὴν ἐπιείαν τῶν ἄλλων. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡ πεποίθησίς μου περὶ τῆς γενικῆς ὀρθότητος τῶν παρατηρήσεών μου καὶ τῶν συμπερασμάτων μου ἐστερεοῦτο ὀλοὲν περισσότερο μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἔχων, ἀφ' ἑτέρου, συνάμα μίαν μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς ἰδικὰς μου κρίσεις καὶ ἀρχετὸν ἠθικὸν θάρρος, δὲν εἶχα ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὴν ἐκβασιν τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμην. Τὸ ἔλαβα ἀπόφασιν καὶ ἐπίστευσα ὅτι μοῦ ἔλαχεν ἡ εὐτυχία νὰ ἀνακαλύψω βαρυσημάντους ἀληθείας, καὶ ἤμουν ετοιμὸς νὰ ὑποφέρω τὴν τύχην τὴν ὁποίαν ἢ ἐν λόγῳ ἀνακάλυψις ἔμελλε νὰ μοῦ διαφυλάξῃ πρὸς στιγμήν.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΕΩΣ

Και ἰδοὺ πῶς ἐφανερώθη τὴν τύχην αὐτήν: θὰ κατορθώσω ἴσως νὰ διατηρήσω τὴν θέσιν μου χάρις εἰς τὰ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα τῆς μεθόδου μου, ἀλλὰ ἡ ἐπιστήμη θὰ με ἀγνοήσῃ ἐφ' ὅσον θὰ εἶμαι ἐν τῇ ζωῇ. Ὀλίγας δεκαετηρίδας μετὰ τὸν θάνατόν μου, κάποιος ἄλλος θὰ ἀνακαλύψῃ μοιραίως τὰ ἴδια πράγματα, διὰ τὰ ὅποια εἶναι πολὺ ἐνωρίς σήμερον, θὰ δυνηθῇ νὰ τὰ ἐπιβάλλῃ εἰς ἄλλους καὶ θὰ με ἀνακηρύξῃ δυστυχίσαντα πρόδρομον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁμοῦ, προσεπάθουν, ὡς ἄλλος Ροβινσῶν, τὰ ἐγκατασταθῶ ὅσον δυνατόν ἀνετώτερον εἰς τὴν ἔρημον νῆσόν μου. Ὅταν, προβλέπων τὴν ταραχὴν καὶ τὴν σύγχυσιν τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, μεταφέρομαι διὰ τῆς σκέψεως εἰς τὰ χρόνια ἐκείνα τῆς ἀπομονώσεως, μὴ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν μία ὥραία καὶ ἡρωϊκὴ ἐποχὴ. Ἡ «λαμπρὰ ἀπομόνωσις» δὲν ἐστερεῖτο πλεονεκτημάτων καὶ ἀπολαύσεων. Δὲν εἶχα πρὸς ἀνάγνωσιν κανένα σύγγραμμα ἐν σχέσει μετὰ τὰ ζητήματα τὰ ὅποια με ἐνδιέφεραν, δὲν ἤμουν ἠναγκασμένος νὰ ἀκούω τὰς ἀντιρρήσεις κακῶς πληροφορημένων ἀντιπάλων, δὲν ὑφίσταμην οὐδενὸς τὴν ἐπιρροὴν καὶ τίποτε δὲν με ἐπέιξε. Εἶχα μάθει νὰ χαλιναγωγῶ τὴν ῥοπὴν πρὸς τὴν ἀφηρημένην λογικευσιν, καὶ ἀκολουθῶν τὴν ἀλησιμόνητον συμβουλήν τοῦ διδασκάλου μου Σαρκό, εἶχα ἀποκτήσει τὴν συνήθειαν νὰ ἐπανέρχωμαι συνεχῶς ἐπὶ τῶν προβλημάτων, μέχρις ὅτου τὸ φῶς ἀνακλύσῃ ἐξ αὐτῶν αὐτομάτως. Τὰ συγγράμματά μου, τὰ ὅποια δυσκόλως ἐδέχοντο πρὸς ἐκδοσὴν οἱ ἐκδοτικοὶ οἶκοι, εἶχαν ὄλον τὸν καιρὸν νὰ περιμένουν χωρὶς νὰ πάθουν ζημίαν τινὰ καὶ ἠδύναντο νὰ ὑστερήσουν τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἀποκτηθείσης νέας γνώσεως, διότι δὲν ὑπῆρχε ζήτημα ἀμφιβόλου «προτεραιότητος» πρὸς ὑπεράσπισιν. Ἡ «Ἐρμηνεῖα τῶν ὄνειρων», π.χ., ἦτο ἕτοιμη, κατὰ τὰ βασικὰ αὐτῆς μέρη, ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ 1896, ἐγράφη ὁμοῦ τὸ θέρος τοῦ 1899. Ἡ θεραπεία τῆς «Ντόρα» εἶχεν ἀποπερατωθῆ τὸ 1899, αἱ δὲ ἐπ'

αὐτῆς παρατηρήσεις συνετάχθησαν κατὰ τὸ ἐπακολουθήσαν τὴν θεραπείαν δεκαπενθήμερον, ἐδημοσιεύθη ὁμοίως τὸ 1905. Ἐν τῷ μεταξύ, εἰς τὸν εἰδικὸν τύπον ἀπεσιωποῦντο αἱ ἐργασίαι μου καί, ὅταν ἐγένετο λόγος περὶ αὐτῶν, ἀπερρίπτοντο μετὰ κάποιαν περιφρονητικὴν καὶ σαρκαστικὴν ὑπεροψίαν. Εὐκαιρίας δοθείσης, συνάδελφός τις, εἰδικὸς ὡς καὶ ἐγὼ τῶν νευρικῶν παθήσεων, εὐηρεστεῖτο νὰ μοῦ ἀφιερῶσθαι εἰς μίαν τῶν δημοσιεύσεων του μίαν σύντομον παρατήρησιν καθὲς ἄλλο παρὰ κολακευτικὴν, χαρακτηρίζων τὰς θεωρίας μου ὡς παράξενα, ἀλλόκοτα καὶ ἐξτρεμιστικὰ ἐπινοήματα. Μίαν ἡμέραν, εἰς βοήθῃς ἰατροῦ τῆς κλινικῆς εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμα τὰς παραδόσεις μου, μοῦ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ παρακολουθήσῃ αὐτάς. Ἦκουε μετὰ μεγάλης προσοχῆς, δὲν ἔλεγε τίποτε, καὶ μετὰ τὸ πέρας τοῦ τελευταίου μαθήματος, ἐπροθυμοποιήθη νὰ με συνοδεύσῃ μερικὰ βήματα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ περιπάτου, μοῦ ὁμολόγησε ὅτι εἶχε συντάξει, μετὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ διευθυντοῦ του, ἓνα βιβλίον ἐναντίον τῶν θεωριῶν μου, προσθέτων, ὅτι ἐλυπεῖτο διὰ τὸ γεγονός ὅτι, τοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ σχηματίσῃ μίαν πλέον ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ αὐτῶν, παρακολουθῶν τὰ μαθήματά μου. Ἐάν, ἔλεγε, εἶχε γνωρίσει αὐτάς προηγουμένως τόσον καλά, ὅπως τὰς ἐγνώρισε κατόπιν τῶν μαθημάτων, δὲν θὰ ἔγραφε τὸ ἐν λόγω βιβλίον. Εἶχε, πράγματι, προτοῦ ἀρχίσῃ τὴν ἐργασίαν, ἐρωτήσῃ τὸ προσωπικὸν τῆς κλινικῆς ἐὰν θὰ ἔπρεπε νὰ διαβάσῃ τὴν «Ἑρμηνείαν τῶν ὄνειρων», τοῦ εἶχε ὅμως δοθῆ ἡ ἀπάντησις ὅτι δὲν ἤξιζε. Καί, προχωρῶν, παρέβαλεν ὁ ἴδιος τὴν στερεότητα τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς τῆς θεωρίας μου—ὅπως τὴν ἐγνώρισε τώρα—πρὸς τὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου θὰ παραδεχθῶ ὅτι ἡ παρομοίωσις αὕτη ἐσήμαινε μίαν ἐπιδοκιμασίαν τῆς θεωρίας μου. Ἐπεράτωσε λέγων ὅτι ἦτο πλέον ἀργά, ὅτι δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπιφέρῃ καμμίαν τροποποίησιν εἰς τὸ βιβλίον του, τὸ ὅποιον εἶχεν ἤδη ἐκτυπωθῆ. Καὶ ἐξ ἄλλου δὲν ἐθεώρησε ἀναγκαῖον βραδύτε-

ρον νὰ ὁμολογήσῃ δημοσίᾳ τὴν μεταστροφὴν ἣ ὁποία εἶχεν ἐπέλθει εἰς τὸ πνεῦμα του ὅσον ἀφορᾷ τὴν ψυχανάλυσιν. Ἐπροτίμησε, ὁσάκις ἔγραφε περὶ αὐτῆς εἰς κάποιον λατρικὸν περιοδικόν, νὰ σχολιάσῃ πάντοτε μὲ φανερά σκώμματα τὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς.

Εὐτυχῶς, ἡ προσωπικὴ εὐθιξία μου εἶχεν ἀπολέσει κατὰ πολὺ ἀπὸ τὴν ζωνηρότητά της κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἀλλὰ ἓνα ἰδιαίτερον περιστατικόν, ποῦ δὲν ἐγνώριζαν πολλοὶ ἄλλοι ἀπομεμονωμένοι μεταρρυθμισταί, μὲ ἐβοήθησε νὰ ὑποφέρω τὴν ἀτυχίαν μου, χωρὶς μεμψιμοιρίαν καὶ αἰσθήματα ἐκδικήσεως. Γενικῶς, ἓνας μεταρρυθμιστὴς ὁ ὁποῖος ἀγνοεῖται, βασανίζεται διὰ νὰ ἀναζητήσῃ τοὺς λόγους τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἐχθρότητος τῶν συγχρόνων ἀπέναντί του, οἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν πραγματικὴν πρόκλησιν εἰς τὰς πεποιθήσεις του, τῶν ὁποίων ἡ βεβαιότης τοῦ φαίνεται ἀπόλυτος. Τοιοῦτον βάσανον δὲν ἐγνώρισα, διότι ἀνεκάλυψα ἄνευ κόπου τὴν καθαρῶς ψυχολογικὴν ἐξήγησιν τῆς ἀρνητικῆς στάσεως τῶν συγχρόνων ἀπέναντι τῶν θεωριῶν μου. Ἄν εἶναι ἀληθῆς, ἐσκεπτόμην, ὅτι τὰ ἀπωθηθέντα γεγονότα τὰ ὁποῖα εἶχα ἀνακαλύψει δὲν δύνανται νὰ φθάσουν εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ ἀσθενοῦς, διότι ἀντιτίθενται εἰς τοῦτο ὀρισμέναι συναισθηματικαὶ ἀντιστάσεις, τότε εἶναι τόσον ἀληθῆς ὅτι, παρόμοιαι ἀντιστάσεις ἐκδηλοῦνται ἐξ ἴσου παρὰ τῷ ὑγιεῖ ἀτόμῳ ὁσάκις τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀντιμετωπίσῃ γεγονότα τὰ ὁποῖα, διὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον λόγον, ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἀπωθήσῃ ἀπὸ τὴν συνειδήσιν του. Ἀναμφιβόλως ζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπέχθειάν του, οὐσιαστικῶς συναισθηματικὴν, διὰ λογικῶν ἐπιχειρημάτων. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήξῃ δεδομένου ὅτι, ἀπαντῶμεν τὴν αὐτὴν προσπάθειαν λογικεύσεως παρὰ τῷ ἀσθενεῖ ὁ ὁποῖος ἐπικαλεῖται τῆς αὐτῆς φύσεως ἐπιχειρήματα (δὲν ὑπάρχει, ἔλεγε ὁ Φάλτσαφ τοῦ Φάουστ, τίποτε κοινότερον ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα), καὶ ἐξ ἴσου ἔντεχνα. Ἡ μόνη διαφορὰ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι, εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἀσθενοῦς, χρησιμοποιοῦμεν πειστικὰ μέσα διὰ τῶν

ὁποίων καθιστῶμεν ἐκδηλοῦς τὰς ἀντιστάσεις καὶ τοῦ παρεχόμεν τῆν δυνατότητα νὰ τὰς ὑπερνικήσῃ, ἐνῶ τοιαῦτα μέσα δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν περιπτώσιν τοῦ δῆθεν ὑγιοῦς ἀνθρώπου. Αὐτοὶ οἱ ὕγεις ἄνθρωποι, θὰ εἶναι δυνατόν ποτέ, καὶ διὰ ποίων μέσων νὰ τοὺς κάμωμεν νὰ ὑποβάλλουν τὰς θεωρίας μου εἰς ἓνα ψύχραιμον καὶ ἀντικειμενικὸν πειραματισμόν; Τοῦτο τὸ πρόβλημα ἦτο δι' ἐμέ τότε σκοτεινὸν καὶ ἐγὼ τὸ καλύτερον ποῦ εἶχον νὰ κάμω ἦτο νὰ ἐπαφίεμαι εἰς τὸν χρόνον, νὰ ἀναμῆνω τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῶν πνευμάτων. Πολλάκις, πράγματι, παρετηρήθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπιστημῶν ὅτι μία διαπίστωσις ἢ ὑποία εἰς τὴν ἀρχὴν εἶχε προσκρούσει εἰς τὴν δομιτέραν ἀντίθεσιν ἐγένετο εἰς τὸ τέλος δεκτὴ μετὰ πάροδον ὀρισμένου χρονικοῦ διαστήματος, χωρὶς ἐν τῷ μεταξὺ νὰ προσαχθοῦν ἄλλαι ἀποδείξεις ἐκτὸς τῶν πρώτων τοιούτων.

Ἐν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει, δὲν θὰ ἐκπλαγῆ κανεὶς, ἐλπίζω, ἐὰν προσθέσω ὅτι, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν κατὰ τὰ ὁποῖα ἤμην ὁ μόνος ἀντιπρόσωπος τῆς ψυχαναλύσεως, ἢ στάσις τῶν συγχρόνων μου, δὲν ἦτο τοιαύτης φύσεως ὥστε νὰ μοῦ ἐμπνεύσῃ ἰδιαίτερον σεβασμὸν πρὸς τὰς κρίσεις τοῦ κόσμου, οὔτε νὰ μειώσῃ τὴν διανοητικὴν μου ἀδιαλλαξίαν.